

ВЕРХОВНА РАДА ПРОГОЛОСУВАЛА

Від початку Революції Гідності люстрація була однією з основних вимог. І якщо спершу її ставило лише вузьке коло політично активних громадян, то з плином часу цю ідею сприйняла абсолютна більшість громадян країни. Вже навесні про необхідність очищення влади не говорили лише ледачий, але влада, погоджуючись з цим, не робила жодних кроків. 16 вересня Верховна Рада з третьої спроби ухвалила закон про люстрацію. 7 жовтня у першому читанні прийняли пакет антикорупційних реформ. Що далі?

Кого стосується люстрація?

Закон «Про очищення влади» - документ, що охоплює значний перелік державних службовців, щодо яких буде проведена люстрація – починаючи від керівництва Кабміну, Адміністрації Президента, центральних органів виконавчої влади і силових структур, і закінчуючи головами райдержадміністрацій, місцевих правоохоронних відомств і судів.

Всіх суб'єктів, які повинні пройти люстрацію, Закон ділить на вісім груп.

Перша категорія - це особи, які обіймали сукупно не менше одного року посаду (посади) на державній службі у період з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року.

Ці особи протягом 10 днів з дня набрання чинності закону

будуть звільнені на підставі їхніх особових справ з державної служби і з заборотою протягом 10 років займати посади на державній службі.

Друга категорія. Так само будуть люстровані усі чиновники, які працювали при Януковичі в період Майдану з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року і не звільнилися за власним бажанням. Незалежно від того, який термін вони займали посаду. Адже будь-яка свідомо людина в тій ситуації могла прийняти єдине правильне рішення – звільнитися.

Цим чиновникам також буде заборонено займати державні посади протягом 10 років.

До третьої категорії відносяться судді, які давали дозволи на затримання та утримання під вартою політичних в'язнів або ухвалювали щодо них обвинувальні вирoki і залишали їх без змін. Те ж саме стосується правоохоронців, які переслідували та притягували до відповідальності політичних в'язнів. Ці люди також повинні понести покарання за свої злочинства.

Ім буде заборонено займати державні посади протягом 5 років.

Четверта категорія – це посадовці, які були обрані і працювали на керівних посадах Комуністичної партії Радянського Союзу, Комуністичної партії України чи інших союзних республік колишнього СРСР. Мова, зокрема, йде про осіб, які мали посаду секретаря районного комітету і вище.

Або, наприклад, особи, які були обрані і працювали на керівних посадах ЦК ЛКСМУ – так само, починаючи з посади секретаря.

Те ж саме стосується штатних працівників чи негласних агентів в КДБ СРСР, інших союзних республік СРСР, Головного розвідувального управління Міністерства оборони СРСР. Ця участь не оmine навіть тих людей, які закінчили вищі навчальні заклади КДБ СРСР (крім технічних спеціальностей).

Усі перелічені особи позбавляються можливості займати посади не менше, ніж на 10 років.

Особі 2-4 категорій, які були визнані учасниками бойових дій АТО, не підпадають під безумовне звільнення, проте підпадають під майнову перевірку.

П'ята категорія – це представники державних органів та органів місцевого самоврядування, які своїми рішеннями в період президентства Януковича сприяли узурпації ним влади або підривали основу національної безпеки чи територіальної цілісності країни.

За великим рахунком, це ті чиновники, які не потрапили ні в одну з попередніх груп, але приймали сумнівні рішення на користь президента та його світі. Такі речі, звісно, будуть ретельно перевірятися. Якщо провина таких осіб буде доведена за рішенням суду, їх не буде при владі 5 років.

Шоста категорія – це держслужбовці центральних і місцевих органів, в тому числі судді, співробітники органів прокуратури та інші правоохоронці, які перешкоджали своїми діями проведенню мирних мітингів і демонстрацій у період з 21 листопада 2013 року до 22 лютого 2014 року. Їхня провина, відповідно до Закону, повинна бути доведена в суді. Покарання таке ж саме - 5 років без права займати державні посади.

До сьомої категорії відносяться фігуранти сьогоднішніх подій, які були помічені в сепаратизмі - це також держслужбовці центральних і місцевих органів, в тому числі судді, співробітники органів прокуратури та інші правоохоронці. Закон каже, що це, зокрема, ті особи, які співпрацювали із спецслужбами інших держав, або закликали публічно до порушення територіальної цілісності та суверенітету України, або розпалювали міжнародну ворожнечу – що доведено у суді.

Для них також передбачена заборона займати державні посади 5 років.

Восьма категорія – це всі без виключення чиновники і керівники державних підприємств, яких Закон зобов'язує пройти так звану «майнову люстрацію». Це дозволяє перевірити відповідно до декларації все наявне майно чиновників та членів їхніх сімей на предмет відповідності вартості майна їхнім доходам, отриманим з законних джерел під час перебування на держслужбі. Ім світить заборона на 10 років, у разі якщо вони не проходять люстрацію.

Хто може втратити посади вже зараз?

У випадку прийняття закону своїх посад можуть позбавитись можновладці досить високого рівня. Серед них: голова СБУ Валентин Наливайченко (оскільки у 1991 – 1993 роках навчався у Червонознаменному імені Андропова Інституті зовнішньої розвідки КДБ СРСР), начальник Генштабу Валентин Муженко (обіймає цю посаду з травня 2012 року), заступники міністрів: оборони - Ігор Кабаненко, аграрної політики та продовольства - Олександр Сень, регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ - Григорій Семчук, внутрішніх справ - Віталій Сакал, та ще кілька десятків чиновників найвищої ланки. Загалом же під люстрацію можуть потрапити близько 1 мільйона осіб!

При цьому виборчі посади, такі як президент і народні депутати, а отже й керівництво Верховної Ради, під люстрацію не потрапляють.

Про недосконалість закону свідчить ситуація з Центральною виборчою комісією. Передбачено, що щодо членів ЦВК здійснюватимуть-

ся заходи щодо люстрації, але відповідні критерії для цього у документі не прописані – факт роботи цих людей у комісії за часів Януковича не вказаний як підстава для їх звільнення.

Це означає, що люструвати нинішній склад ЦВК за цим законом не вдасться – можливо, саме це дозволяє членам комісії так сміливо реєструвати за відверто липовими документами таких людей як Валерій Хорошковський і Олександр Онищенко і відмовляти у реєстрації висуванцям від «Правого сектору» та рядовим членам партії громадських активістів «Воля».

Планується, що Міністерство юстиції створить дорадчий громадський орган з питань люстрації при Міністерстві. Він і буде здійснювати громадський контроль за процесом очищення влади. До нього увійдуть представники засобів масової інформації та громадськості.

Інформація про початок перевірки кожного чиновника та про стан її проходження буде публікуватися на сайті органу, де працює цей чиновник, та на сайті Мін'юсту.

Разом з тим будь-які фізичні та юридичні особи протягом одного місяця з дня початку проходження перевірки чиновником зможуть подавати інформацію про вказану особу щодо поширення на неї заборон. І ця інформація буде обов'язково перевірятися.

- Під люстрацію припадає добрий мільйон чиновників. Цей факт для глави держави не може бути нейтральним, бо тоді ми можемо зіткнутися з ризиком залишитися без значної частини державних службовців. А це не найкращий сценарій у нинішній ситуації, - вважає політолог Євген Магда.

Утім, навіть такий закон краще, ніж ніякого. Тому закон буде підписано, а поправки до нього будуть вноситись пізніше.

«Народна люстрація»

Оскільки прийняття люстраційного закону дуже затяглось, чимало громадян вирішило проводити очищення влади своїми силами – викидаючи чиновників, що себе скомпрометували, до смітника. Це явище вже отримало в народі назву Trash Bucket Challenge або Deputat Bucket Challenge, за аналогією із відомим у світі флеш-мобом Ice Bucket Challenge. Започатковано акцію було в Одесі. Представники місцевої громади перестріли працівника фонду соціального страхування Олега Руденка перед входом в офіс. За інформацією СБУ, корупціонер вимагав «відкати» у керівництва санаторіїв, в яких оздоровлювали дітей-біженців. Його затримали на хабарі у півмільйона гривень. Але суд відпустив чиновника на волю під заставу у 600 тисяч. Після короткої розмови, парубки взяли



— ОЧИЩЕННЯ ВЛАДИ ПОЧАЛОСЬ?

чиновника за руки і ноги та зі словами: «Твоє робоче місце тепер тут», вкинули його в сміттевий бак.

Наступною жертвою став экс-регіонал та автор скандального законопроекту про наклеп Віталій Журавський. Його активісти зловили під час обідньої перерви біля будівлі Парламенту.

Після цього «сміттевий люстрації» піддавались посадовці замішані в корупційних скандалах чи підтримці сепаратистів в Києві, Рівному, Сумах, Запоріжжі, Кіровограді та багатьох інших містах. Та особливо резонансними стали події під час візиту Нестора Шуфрича до тої ж таки Одеси, коли місцеві жителі обурені нахабною поведінкою політика спочатку хотіли вкинути його в сміттевий бак, а коли це не вийшло - просто побили.

Антикорупційні закони

Ще одним довгоочікуваним рішенням парламента стало прийняття Парламентом 7 жовтня антикорупційного пакету законів. Ключовим у ньому став Закон України «Про запобігання корупції». Він передбачає створення з представників Верховної Ради, Президента, уряду та громадських організацій Національної антикорупційної комісії. Її основною задачею є перевірка декларацій високопосадовців та сприяння в проведенні антикорупційних ініціатив.

Значно розширюється перелік обов'язкової інформації яку необхідно вказувати в декларації: акції, кредити, банківські рахунки, коштовності (всі предмети дорожче 12000 грн). Також потрібно публікувати розширені дані про нерухомість.

Новостворений орган матиме право проводити моніторинг стилю життя чиновників, спираючись на відкриті джерела. У випадку, якщо результат не буде співпадати із вказаним у декларації, може бути почате розслідування. Надання завідомо недостовірної декларації веде до позбавлення волі до 2 років та позбавлення права обіймати держпосади до 3 років.

Предбачається державний захист осіб, які повідомляють про корупцію, керуючись добрими намірами (саме так написано в законі). В рамках захисту про корупцію можна повідомляти анонімно, все це буде розглянуто.

Створюється Єдиний реєстр осіб, які вчинили корупційні злочини і адміністративні правопорушення. У публічному он-лайн доступі знаходиться інформація: ПІБ, посада на момент вчинення діяння, склад діяння і покарання.

Також проект закону передбачає позбавлення можливості

участі в державних закупівлях компаній, в яких відсутні антикорупційні програми або які внесені до Єдиного державного реєстру осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення.

Наступною ланкою став Закон систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Він створює національне антикорупційне бюро - спеціальний орган для розслідування корупції, зі слідчими та правоохоронними функціями.

Національне бюро є державним правоохоронним органом, на який покладається функція попередження, виявлення, припинення і розкриття кримінальних злочинів, віднесених до його компетенції. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, що вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і становлять загрозу національній безпеці.

Один із співавторів законопроекту «Про Антикорупційне бюро» - народний депутат України Тарас Кутювий, в ефірі «Першого національного каналу» прокоментував результат законотворчої діяльності:

— *Чим Антикорупційне бюро відрізнятиметься від інших силових структур (прокуратури, міліції)?*

— Дуже важливим тут є насамперед елемент довіри від народу України. Президент першою задачею ставив боротьбу із корупцією - із внутрішнім ворогом, який є сьогодні у державі. І, на жаль, сьогодні у громадян немає довіри до силових структур. Тому необхідно створити новий орган, а люди, які там працюватимуть, будуть проходити перевірку на поліграфі і відповідатимуть на питання, чи здійснювали вони колись антикорупційні дії. Крім того, вони не будуть частиною тієї закореєної системи, як в СБУ, у прокуратурі і в органах внутрішніх справ. Я думаю, це саме той фундамент, на якому можна будувати подальші дії цього агентства.

Надзвичайно важливим є питання призначення Голови Антикорупційного бюро через представників громадськості, від ВР представники, від Президента України. Це теж дуже важливо. Кажуть, що риба гниє з голови, і наші люди часто питають: «А де у нас завершені кримінальні справи проти міністрів, заступників міністрів і так далі?». А дуже часто ці справи губляться у різних інстанціях. Тому сьогодні це питання й вирішено таким чином, що буде єдина відповідальність єдиного керівника, який призначатиметься на 7 років і якого не можна буде за



формальними ознаками звільнити, не може бути перепризначено на другий термін, тож він нестиме особисту відповідальність перед громадськістю, перед Президентом.

— *Як тоді Бюро визначатиме, чи посадовець вчинив якийсь злочин? Це може бути скарга громадянина, допис у мережі, чи у Бюро будуть власні агенти, які стежитимуть за високопосадовцями?*

— Бюро здійснюватиме досудове розслідування, але крім того будуть проведені оперативно-розшукові заходи. Тобто, весь перелік тих інструментів, які будуть необхідні для того, щоб встановлювати ці факти, а це, в тому числі, й робота Бюро із населенням, із тими людьми, які здійснюють відповідне інформування органів. І я скажу, що у законі є дуже важливим елемент захисту людей, які дають відповідні свідчення, і вони

є частиною захисту учасників судового виробництва. Тобто, якщо є реальна загроза життю або здоров'ю цієї людини - за державний кошт ця людина буде охороняється! Тому перелік інструментів дуже широкий. Звичайно, суттєва частина інформації буде надходити від громадян, які будуть від того потерпати. Це так само важливо Тому що передбачена кримінальна відповідальність за надання хабару, наприклад, високослужбовцю. Людині треба забезпечувати ся, щоб ефективно вирішувати ті чи інші питання. Тобто, якщо не даєш хабар, мушиш мати ефективний спосіб, інструмент - як уплинути на чиновника, щоб він у законний спосіб вирішив ваше питання

— *Іноземні експерти допомагали вам у створенні цього законопроекту?*

— Звичайно. Ми аналізували все законодавство, яке є у

світі, в тому числі і законодавство Сполучених Штатів, досвід створення Федерального бюро розслідувань. Тому, звичайно, окрім того, що вивчення було здійснено, це ще й одна із вимог наших міжнародних партнерів щодо боротьби з корупцією, щоб вона була виокремлена в окремий орган для ефективної роботи.

— *І ви обрали собі найкраще?*

— Я думаю, так. Я думаю, наші успіхи будуть дуже приємними.

Підготовку законопроекту до другого читання проводитимуть за скороченою процедурою і обіцяють розглянути його уже 14 жовтня. Це є однією з ключових вимог МВФ для надання наступного траншу фіндопомоги Україні.

Нові закони аналізував Олександр ЛАСТОВЕЦЬКИЙ